

Gorlice na Karpackim Trakcie Naftowym

Gorlice na Karpackim Trakcie Naftowym

Tradycje polskiego kopalnictwa skalnego i górniczego sięgają czasów średniowiecza. Już w XIV wieku znane było kopalnictwo ropy w okolicach Sękowej, Lipinek i Libuszy koło Gorlic. W Gorlicach, w latach 1853 - 1858, Ignacy Łukasiewicz prowadził prace nad destylacją ropy naftowej, w wyniku których opracował metodę destylacji na skalę przemysłową. W Gorlicach Łukasiewicz skonstruował pierwszą w świecie uliczną lampę naftową.

Pozostałości dawnego kopalnictwa i przemysłu naftowego w okolicach Gorlic przesądzają o wyjątkowej atrakcyjności tego regionu zarówno turystycznej, jak i edukacyjnej. Edukacja regionalna (prowadzona w szkołach w ramach ścieżek dydaktycznych) i turystyka industrialna (dynamicznie rozwijająca się w zachodniej Europie i zaczynająca się rozwijać już w Małopolsce i na Podkarpaciu) są dziedzinami, które przyczynić się mogą wydatnie do promocji Gorlic i Ziemi Gorlickiej.

Choć tak wiele już zrobiono dla upamiętnienia dziejów kolebki przemysłu naftowego, ciągle potrzeba nowych wyzwań - wielkiej pracy i sporych środków finansowych, by sfinalizować pomysł sprzed wielu lat. Życzymy sobie i zrobmy wszystko, by to wielkie przedsięwzięcie zostało ukończone, a od zapomnienia uratowane to, co przez ponad 160 laty dawało naszej społeczności rozwój i poczucie stabilizacji.

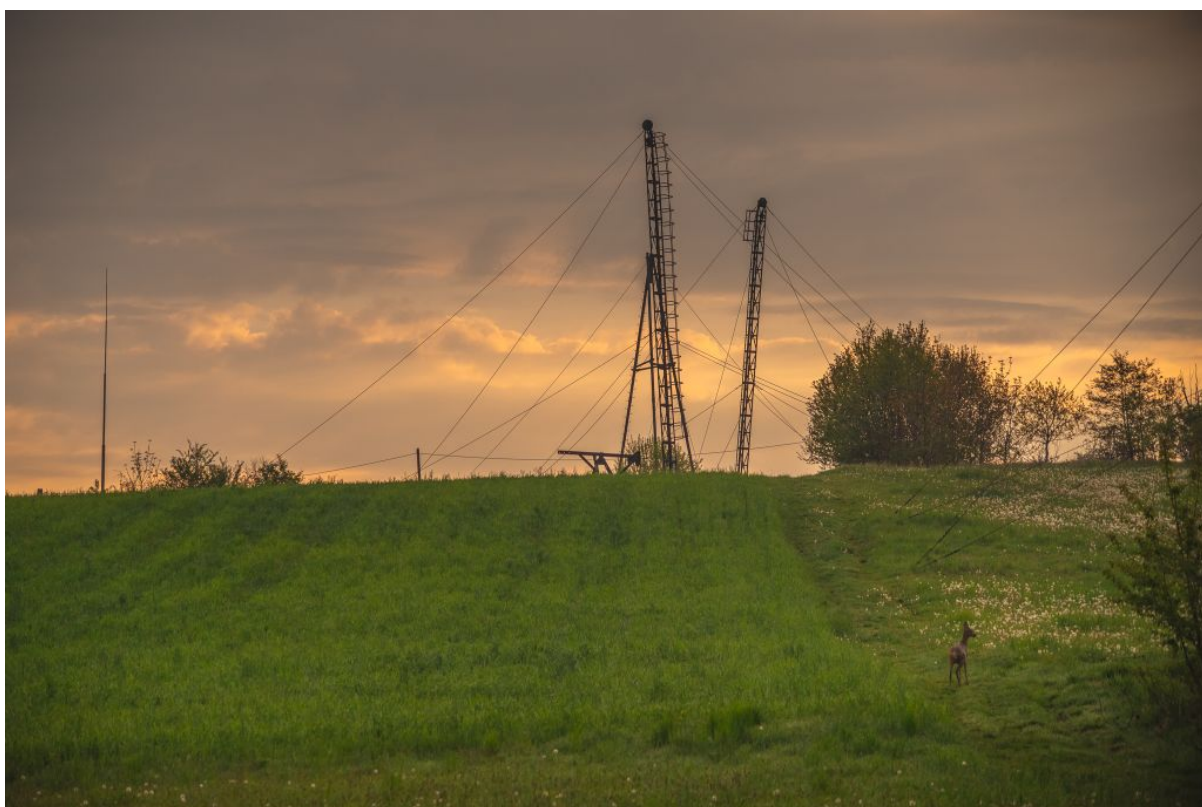
Kilka lat temu niewielka grupa pasjonatów tego tematu przystąpiła do działań zmierzających do „ocalenia od zapomnienia” dziedzictwa kultury przemysłowej związanej z wydobywaniem i przetwórstwem ropy naftowej nie tylko na Ziemi Gorlickiej, ale na całym Podkarpaciu z docelowym zamiarem przekroczenia granicy z Ukrainą i dotarciem, aż do Kosmacza. Zrodził się pomysł powstania Karpacko-Galicyjskiego Szlaku Naftowego, który stałby się znakomitą atrakcją turystyczną o znaczeniu światowym.

Karpacko-Galicyjski Szlak Naftowy jest początkowym odcinkiem transgranicznego Szlaku Naftowego biegnącego od Gorlic poprzez Jasło, Krosno, Sanok i Ustrzyki Dolne na teren Ukrainy – do Borysławia, Drohobycza oraz Lwowa. Jako jeden z głównych produktów turystycznych regionu, ma na celu ocalenie od zapomnienia relikwii przemysłu naftowego, który w powiecie gorlickim rozwijał się od 2. połowy XIX wieku.

Na trasie szlaku znajdują się liczne pamiątki i zabytki dokumentujące historię oraz działalność pionierów przemysłu naftowego Ziemi Gorlickiej (m.in. Ignacego Łukasiewicza, Wojciecha Biechońskiego, Władysława Długosza, Wiliama H. Mac Garvey'a, Adama Skrzyńskiego, Józefy Szymonowicz). Obiekty wybrane do umieszczenia na szlaku wytypowane zostały z uwzględnieniem kryteriów: unikatowości, wartości historycznej, wartości artystycznej, otoczenia naturalnego i kulturowego, dostępności dla zwiedzających. Na szlaku znajdują się również inne obiekty wiejskie o charakterze zabytkowym; historyczne obiekty techniki: zabytki kolejnictwa; zabytki architektury: układy urbanistyczne; obiekty sakralne: kościoły, kaplice, krzyże, kompleksy klasztorne; cmentarze z I wojny światowej; relikty drewnianego budownictwa zagrodowego; kompleksy i osobliwości flory; akwen wodny; obiekty kulturalne; punkty widokowe. Szlak krzyżuje się z innymi regionalnymi i lokalnymi szlakami turystycznymi, w tym z Małopolskim Szlakiem Architektury Drewnianej, Międzynarodowym Karpackim Szlakiem Rowerowym.

Szlak Naftowy na Ziemi Gorlickiej prowadzi przez 13 miejscowości: Gorlice, Ropicę Polską, Szymbark, Ropę, Łosie, Bielankę, Siary, Sękową, Kryg, Kobylanę, Lipniki, Libuszę oraz Zagórzany. Na Ziemi Gorlickiej KARPACKO-GAUCYJSKI SZLAK NAFTOWY został oznakowany 8 dużymi tablicami informacyjnymi : 3 w Gorlicach, 1 w Bieczu, 1 w Ropie, i w Krygu, 2 w Sękowej; 6 tablicami adresowymi i 20 tablicami kierunkowymi. Szlak ma długość prawie 50 km.

W Gorlicach tablice informacyjne znajdują się:

- Przy wejściu do Park im. Wiliama Mac Garveya w Gliniku Mariampolskim przy ulicy Wyszyńskiego. Tablica poświęcona jest postaci Wiliama Mac Garveya - przemysłowca, który do Gorlic przybył ok. 1882-84 r. na zaproszenie odkrywcy bogatych złóż ropy naftowej - Stanisława Szczepanowskiego. W połowie lat 80-tych XIX w. zbudował pierwsze obiekty Rafinerii Nafty w Gliniku Mariampolskim. Nieco później, wspólnie z finansistą i bankierem austriackim Johnem Bergheimem, zbudowali Warsztat Mechaniczny, (obecnie Fabryka Maszyn „Glinik” w Gorlicach) fabrykę narzędzi wiertniczych, by być samowystarczalnymi na wszystkich polach pracy naftowo-przemysłowej. Dzielnicą Glinik Górny może poszczycić się najstarszym w mieście parkiem. Został on założony w 1887 roku na terenie folwarku należącego do Williama Henry’ego MacGarveya - kanadyjskiego naftowca i założyciela Rafinerii Nafty i Fabryki Maszyn w dawnym Gliniku Mariampolskim. Podczas spaceru po parku odnaleźć można dom, w którym mieszkał Macgarvey.

- Przy skrzyżowaniu ul. Węgierskiej z ul. Tęczową, przy drodze prowadzącej do Pałacu Długosza, nieopodal ulicy im. Władysława Długosza. Tablica poświęcona jest postaci Władysława Długosza - pioniera rozwoju przemysłu naftowego, senatora, posła na Sejm Krajowy, posła do austriackiej Rady Państwa, ministra dla Galicji, prezesa Krajowego Towarzystwa Naftowego. Władysław Długosz był właścicielem Pałacu.

- Przy Skansenie Przemysłu Naftowego „Magdalena” na ulicy Lipowej 14.

GORLICE

Budynek ratusza miejskiego

W budynku ratusza miejskiego (Rynek 2), w którym mieściła się apteka, Ignacy Łukasiewicz prowadził prace nad destylacją ropy. Dla upamiętnienia tego faktu w holu głównym ratusza znajduje się okolicznościowy portal, a na czołowej ścianie budynku tablica pamiątkowa oraz rekonstrukcja pierwszej na świecie ulicznej lampy naftowej autorstwa Łukasiewicza. Do dziś na ścianie w holu ratusza zachował się fresk z apteki przedstawiający boginię zdrowia Hygieię.

Muzeum Regionalne PTTK im. Ignacego Łukasiewicza

W Muzeum PTTK (ul. Wąska 7-9) jedna z sal poświęcona jest pamiątkom po Łukasiewiczu i dawnym przemyśle naftowym. Wśród pamiątek po Ignacym Łukasiewiczu – prekursorze przemysłu naftowego na uwagę zasługują: alembik aptekarski (urządzenie do destylacji ropy naftowej) oraz prototyp pierwszej na świecie lampy naftowej.

Skansen Przemysłu Naftowego „Magdalena”

W skansenie można zobaczyć nie tylko narzędzia i urządzenia, którymi ponad 100 lat temu wydobywano z ziemi ropę naftową, ale samemu spróbować rozniecić miechem ogień w kuźni, odkuć na kowadle podkową „na szczęście”, pokłonić się świętej Barbarze, zobaczyć piękną panoramę Beskidu Niskiego z wieży wiertniczej, ze zrekonstruowanej kopanki „Ćwiartka” sprzed 1880 roku wydobyć „czarne złoto”, którego pieczołowicie strzeże gorlicki łebak (robotnik naftowy). Można tam również zwiedzić rekonstrukcję samowypływu oleju skalnego,

który był gromadzony w tzw. bęsiarach lub łapaczkach i zbierany przez łebaka. W części wiertniczej znajduje się szyb z drewnianą wieżą wiertniczo – widokową oraz kuźnia niezbędna dla potrzeb wiercenia w której ostrzono (klepano) świdy do wiercenia udarowego. W gorlickich kopalniach w latach 1931-2000 odwiercono ok. 112 otworów wiertniczych.

Kapliczka Jezusa Frasobliwego przy zbiegu ul. Węgierskiej z ul. Kościuszki - miejsce zapalenia pierwszej na świecie ulicznej lampy naftowej

Pierwsza na świecie uliczna lampa naftowa zapłonęła w 1854 r. w Gorzowie Śląskim. Umieszczono ją na oryginalnej kapliczce o beczkowatym kształcie cokołu, z Chrystusem Frasobliwym pod baldachimem. Kapliczka na skrzyżowaniu ul. Węgierskiej z ul. Kościuszki stoi po dzień dzisiejszy, przypominając to epokowe wydarzenie. Kapliczka Chrystusa Frasobliwego pochodzi z około 1850 r., sama zaś figura długo skrywała tajemnicę – blisko półtora wieku. Dopiero prace konserwatorskie u progu lat 90. ubiegłego stulecia ujawniły datę 1573 r. Oryginał figury można obejrzeć w Muzeum Regionalnym PTTK. Legenda mówi, że podczas powodzi figurę tę do miasta przyniosła rzeka. Po wyłowieniu i oczyszczeniu ustawiono ją na postumencie.

Zespół pałacowo-parkowy w Gorzowie Śląskim z początku XX wieku

W Gorlicach przy ul. Węgierskiej znajduje się eklektyczny pałac potentata naftowego Władysława Długość. W istniejącej ornamentyce spotkać można elementy baroku, rokoko i secesji wiedeńskiej. Choć historię sięga XIV wieku, to dopiero gdy właścicielem został Władysław Długość, pałac zyskał charakter reprezentacyjny. Budynek wybudowany na początku XX wieku dwukrotnie niszczone był przez pożary. Okazały budynek usytuowany jest na wysokiej, pionowo spadającej w dolinę Sękówki skarpie. Pałac otoczony jest rozległym parkiem z unikatowymi rzeźbami. Obecnie posiadłość ta jest własnością prywatną.

Pomnik Ignacego Łukasiewicza przy ul. Kościuszki

Popiersie Ignacego Łukasiewicza – wynalazcy, pioniera i twórcy przemysłu naftowego zostało ustawione na małym skwerku obok skrzyżowania, naprzeciw kapliczki Jezusa Frasobliwego – miejsce zapalenia pierwszej na świecie ulicznej lampy naftowej.

Pomnik Tysiąclecia Państwa Polskiego przy ul. Legionów

Pomnik Tysiąclecia Państwa Polskiego autorstwa Mariana Koniecznego i Włodzimierza Kunza z rzeźbami I. Łukasiewicza, Marcina Kromera, postacią wiertacza i Matki z dzieckiem położony jest przy zbiegu ulic Legionów i Wróblewskiego. Powstał w 1966 roku w tysięczną rocznicę powstania Państwa Polskiego.

Pomnik Ignacego Łukasiewicza przy ul. Wyszyńskiego

Pomnik Ignacego Łukasiewicza – wynalazcy, pioniera i twórcy przemysłu naftowego ustawiono przed budynkiem Zespołu Szkół Nr 1, który nosi imię Ignacego Łukasiewicza.

„Ławeczka Łukasiewicza” przy Ratuszu Miejskim

Uroczyste odsłonięcie „Ławeczki Łukasiewicza” projektu Zdzisława Tohla miało miejsce 7 kwietnia 2013 r. na gorlickim rynku podczas Pikniku Cyfryzacyjnego. Ignacy Łukasiewicz to twórca przemysłu naftowego, wynalazca lampy naftowej. W latach 1853 – 1858 mieszkał i pracował w Gorlicach. W budynku obecnego ratusza miejskiego prowadził aptekę. Za jego sprawą w 1854 r. u zbiegu dzisiejszych ulic Kościuszki i Węgierskiej w Gorlicach zapłonęła po raz pierwszy na świecie uliczna lampa naftowa.

Rafineria Nafty „Glimar” w Gorlicach

Kanadyjski inżynier Wiliam Henry Mac Garvey, po osiedleniu się w Gliniku Mariampolskim pod Gorlicami, wraz z austriackim finansistą Johnem Simeonem Bergheimem założył rafinerię ropy naftowej, która dziś nazywa się Rafinerią Nafty „Glimar”. Rafineria przez dziesiątki lat była prężnie działającym zakładem, dając pracę wielu gorliczanom. Niestety w 2005 roku firma ogłosiła stan upadłości, rozpoczynając tym samym proces zwalniania pracowników.

Ignacy Łukasiewicz – pionier przemysłu naftowego

Ignacy Łukasiewicz [ur. 1822 r. - zm. 1882 r.] to twórca przemysłu naftowego. Przyjechał do Gorlic w 1853 r. (według innych źródeł w 1854 r.). Przejął dzierżawę apteki po mgr Janie Tomaniewicz, który przeniósł się do Brzeska. Apteka mieściła się w budynku obecnego ratusza miejskiego, a jej właścicielem był Juliusz Bartko. Działalność apteczną Łukasiewicza potwierdza podpisany przez niego oryginalny rachunek z dnia 7 grudnia 1854 r. Gorlice stały się dla Łukasiewicza miejscem bardzo ożywionej działalności farmaceutycznej, toksykologicznej, chemicznej i biologicznej. Brał czynny udział w pracach Komisji Lasów Gorlickich jako egzaminator z zoologii i botaniki. W aptecce prócz typowej działalności farmaceutycznej prowadził z niestrudzoną siłą badania i doświadczenia z ropą naftową, a produkt jej destylacji - naftę, propagował jako środek oświeceniowy. Dzięki niemu w 1854 r. u zbiegu dzisiejszych ulic T. Kościuszki i Węgierskiej w Gorlicach zapłonęła po raz pierwszy na świecie uliczna lampa naftowa. Wprowadzał udoskonalenia w urządzeniach i naczyniach do badań ropy. Stosował żelazne kotły retortowe z różnie ukształtowanymi kopułami (hełmami) dla częściowego skroplenia strumienia par powstałych podczas destylacji lub rektyfikacji, w celu uzyskania pary wzbogaconej w składnik bardziej lotny. Kotły były opalane drewnem.

W 1855 r. Gorlice nawiedziła epidemia cholery. Choroba dziesiątkowała ludność miasta. Z wielkim oddaniem i determinacją włączył się Łukasiewicz w walkę z epidemią. Ta pomoc była tak ważna i ceniona przez gorliczan, że gdy dwa lata później rozeszła się wiadomość o przenosinach Łukasiewicza do Jasła, kahał gorlicki prosił go o pozostanie i zobowiązywał się uczestniczyć finansowo w czynszu dzierżawnym apteki, która przynosiła pewne zyski, ale on potrzebował znacznych środków finansowych na prowadzone badania jak i opłaty związane z pozwoleniem na planowany ślub.

Marne dochody zmusiły Łukasiewicza do starania się o dodatkową pracę. Chciał być miejskim kasjerem w Gorlicach za jedyne 200 florenów rocznie. Jednak władze gubernialne we Lwowie odmówiły prośbie oficjalnie motywując, że nie może pracować na dwóch etatach. Naprawdę chodziło o jego przeszłość konspiracyjną, w wyniku której ciążyło na nim miano „niebezpiecznego osobnika”. W 1857 r. Ignacy wydzierżawił drugą aptekę w Jasle, a w gorlickiej już pomagał mu kolega ze studiów Walery Rogowski (wg innych źródeł: Rogawski). Samotny pobyt Ignacego Łukasiewicza w Gorlicach utwierdził go w przekonaniu, że najwyższy już czas na zmianę stanu cywilnego. Mając 33 lata czynił starania o rękę Honoraty Stacherskiej, do której o swoich uczuciach pisał w listach (między innymi zachowany z daty 4 stycznia 1855 r.). Ponieważ wybranka była jego siostrzenicą, Łukasiewicz musiał uzyskać stosowne zgody na ślub w Rządzie Krajowym, a także dyspensę papieską, co zajęło ponad 2 lata. Ślub odbył się w Gorlicach w kościele parafialnym 20 kwietnia 1857 r., świadkami byli Walery Rogowski i lekarz z Jasła Alojzy Krziż. Z tego związku 1 lutego 1858 r. w Jasle na świat przyszła córka Marianna, która zmarła 7 grudnia 1859 r. (po stracie córki Łukasiewiczowie wzięli na wychowanie córkę pierwszego nauczyciela Łukasiewicza - Walentynę Antoniewiczównę, którą po latach wydali za mąż za dr Modesta Humeckiego z Krosna).

Z początkiem 1858 r. wdowa po Juliuszu Bartko - właścicielu gorlickiej apteki przeprowadziła się do Nowego Sącza, toteż dla Łukasiewicza nadarzyła się okazja kupna dzierżawionej apteki. I tym razem władze gubernialne we Lwowie nie udzieliły zezwolenia na tą transakcję. Zapewne nie mając innego wyjścia pod koniec 1858 r. Ignacy Łukasiewicz postanowił na stałe opuścić Gorlice. Odstąpił swą dzierżawę Waleremu Rogowskiemu za 3 tys. florenów i wyjechał z Gorlic.

Opuśczenie Gorlic przez Łukasiewicza wcale nie oznaczało, że zaniechał bądź zerwał kontakty z osobami, z którymi pracował lub przyjaźnił się. Jedną z takich osób był Wojciech Biechoński - burmistrz Gorlic w latach 1887- 1902, wcześniej od 1868 r. naczelnik miejscowego banku włościańskiego. W grudniu 1873 r. w Gorlicach odbyło się zgromadzenie przedsiębiorców naftowych, na którym po raz pierwszy podjęto uchwałę o konieczności powołania Stowarzyszenia Naftowców. Od tego czasu upłynęło 3 lata i z kolei w Jasle zawiązał się nieformalny komitet dla popierania interesów przemysłu naftowego z Ignacym Łukasiewiczem na czele. A w następnym roku we Lwowie podczas kongresu naftowego, któremu przewodził Łukasiewicz przyjęto statut Towarzystwa Naftowców opracowany przez Wojciecha Biechońskiego. W wyniku tych zabiegów 8 maja 1879 r. Namiestnictwo zatwierdziło statut Towarzystwa Naftowego w Galicji z siedzibą w Gorlicach. Od tego czasu aż do 1939 r. Stowarzyszenie prowadziło legalną działalność. Towarzystwo doprowadziło do wydania dwutygodnika „Górnik” (redagowanego w Gorlicach w latach 1882 -1886), którego pierwszy numer ukazał się tydzień przed śmiercią Łukasiewicza. Innym dowodem związków Łukasiewicza z Ziemią Gorlicką jest fakt, że w 1873 r. do niego należało 10 szybów w Pagorzynie, w 1874 r. utworzył kolejną spółkę z Karolem Klobassą, Feliksem Stokowskim i Mikołajem Federowiczem w Ropie, gdzie wybudował destylarnię. Nie kto inny jak Łukasiewicz był pomysłodawcą powołania zawodowych i średnich szkół naftowych oraz przygotowania warunków do utworzenia kierunku studiów. Pozyskał dla swojego pomysłu grupę zwolenników i w lutym 1881 r. Krajowa Rada Górnicza przy Wydziale Krajowym jednomyślnie przyjęła wniosek o

powołaniu naftowej szkoły górniczej, ze statutem, regulaminem i kosztem rocznych wydatków. Na lokalizację takiej szkoły KTN wskazało Gorlice, jako miasto przodujące w Galicji Zachodniej poziomem dotychczasowego wykształcenia robotników naftowych i osiągnięć w rozwijającym się przemyśle naftowym.

Mapa z obiektami na szlaku

<http://szlakimalopolski.mik.krakow.pl/?szlaki=karpacko-galicyjski-szlak-naftowy>